

חוויה בצלילים

מציירים בצלילים אגדות וסיפורים

משרד החינוך

אגף המפמ"רים - המזכירות הפדגוגית
הפיקוח על החינוך המוזיקלי
בשיתוף תזמורת נתניה - הקאמרית הקיבוצית

כתיבה ועריכה - ענת דור

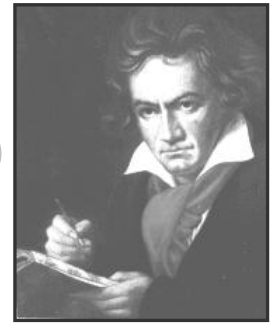
תשס"ג 2012 - 2013

חווייה בצלילים 4 - "מציירים בצלילים - אגדות וסיפורים"

- בטהובן - " מארש תורכי" מתוך "חורבות אתונה"
- גריג- מתוך "פרגינט": **מחול אניטרה**
מחול ערבי
- **מחול הטרולים- בארמון מלך ההר**
- מוסורגסקי- מתוך "תמונות בתערוכה": גנומוס
בלט האפרוחים הבוקעים מקליפתם
גני טולרי
על כרעי תרנגולת- בבה יגה
- צ'ייקובסקי- מתוך "מפצח האגוזים": **ריקוד סיני**
- רוסיני- הפתיחה ל"סניור ברוסקינו"
- לאופולד מוצארט- "סימפונית הצעצועים" פרק ראשון
- **"הלילות הקסומים" נורית גלרון**

היצירה המסומנות ינוגנו בקונצרט הקאמרי

מארש תורכי מתוך "חורבות אתונה" לודוויג ואן בטהובן (1770-1827)

על המלחין

בטהובן נולד למשפחה עניה שהיתה נתונה בסבך של צרות משפחתיות, אביו היה שתיין ואימו היתה משרתת. הם היו שבעה אחים ולודוויג היה הבכור. כשנוכח אביו בכשרונו של הבן נתעורר בו הרצון לראותו מגיע לרמתו של מוצארט ולשם כך נתן לו את ההכשרה המתאימה ולא היסס להשתמש בכוח הזרוע לשם כך. בטהובן בילדותו למד לנגן במספר כלי נגינה: פסנתר, צ'מבלו ועוגב (כלי מקלדת), כינור וויולה (כלי-קשת). עלייתו של בטהובן היתה מהירה מאוד ושמו הלך לפניו. הוא זכה להערכת בני דורו. הוא נחשב אחד מעמודי התווך של הסגנון הקלאסי. בהיותו בן 19 פרצה המהפכה הצרפתית. בטהובן היה צעיר מרדני ורגיש, עצמאי וחסר סובלנות פוליטית. הוא דגל בחופש, שוויון, אחוה וברעיון שהאדם הוא האדון לגורלו. בגיל 28 (בשנת 1798) החלו האותות הראשונים של חרשותו ומאז החל לאבד את כושר השמיעה שלו. תוך מאבק קשה עם עצמו ובהדרגה, נאלץ לוותר על הנגינה והקדיש את עצמו יותר ויותר להלחנה.

נוהגים לחלק את חייו של בטהובן לשלוש תקופות:

תקופה ראשונה (עד שנת 1800) - תקופה בה מורגשת השפעתם החזקה של גדולי המלחינים של התקופה הקלאסית: היידן ומוצארט.

תקופה שנייה (1800-1814) - תקופה המייצגת את בטהובן הבוגר והבשל בדרך הכתיבה העצמאית שלו.

תקופה שלישית (1816-1827) - תקופת חרשותו המלאה, המבשרת את הסיגנון החדש-הרומנטי.

תהליך יצירתו היה ממושך, מלא מאבקים פנימיים וביקורת עצמית קשה. הוא כתב ומחק, כתב ומחק. שאופלר כתב על כך: "בטהובן יכול היה לחזור ולכתוב נעימה אחת 10, 20 או 50 פעמים, עד שקיבלה את צורתה הבלעדית והסופית". בטהובן בעצמו כתב: "הרעיון הבסיסי לעולם אינו מרפה ממני, אני שומע אותו בכל היקפו, כאילו הוא עומד מולי"

על היצירה

היצירה "חורבות אתונה" נכתבה ע"י בטהובן בשנת 1811, בעת שהותו של בטהובן בבית מרפא בטפליץ (עירת קיט בצ'כיה), בעקבות מחלה שתקפה אותו באותם ימים. היצירה נכתבה בעבור הפקת תיאטרון, עפ"י המחזה של אוגוסט קוסובו, המחזאי הגרמני. מכלל הקטעים המוסיקאליים שהוא כתב ל"חורבות אתונה", נותרו האוברטורה והקטע הקצר המוכר ה"מארש התורכי". בדומה למוצרט שגם חיבר מארש תורכי וכחלק מהמגמה האירופית של אותה עת בה הוקסמו רבים מהאקזוטיקות של התרבויות הזרות, גם בטהובן מצא עצמו משתעשע במוסיקה מסוגים שונים, לרבות זו שהושמעה ע"י התזמורת הצבאית מטורקיה שנקראה **תזמורת היניצ'רים**, אותה תזמורת כלי הקשה ונשיפה העומדת בבסיס כל התזמורות הצבאיות. ההשראה לכל התזמורות הצבאיות באשר הן באה מתזמורת היניצ'רים, שצעדה בראש הלגיונות העותמניים בעת כיבושיהם וצלילי התרועה שהפיקה הטילו אימה על צבאות האויב. התזמורת הזאת פועלת ברציפות מאז המאה ה-15, והמארשים שלה גם שימשו השראה לכל אותן פארודיות שחוברו בשעתן באירופה על מוסיקה תורכית.

באותם ימים שבטהובן כתב את היצירה הוא עבר תהפוכות אישיות רבות, מצב בריאותו ושמיעתו החמיר. המארש כביכול אינו משקף את לב הסערה שחוה בטהובן באותם ימים. מדובר ביצירה שהיא למעשה מעין "מעברון" קצר מאוד. מנגינה זו נלקחה מתוך יצירה אחרת שכתב בטהובן לפסנתר סולו בשנת 1809 "שש ווריאציות על נושא מקורי". כאמור, הוא השתמש באותו הנושא שנתיים לאחר מכן עם כתיבת היצירה "חורבות אתונה".

מארש

שיר לכת. מוסיקה קצבית שנועדה ללוות ולעודד צועדים, בעיקר מצעדים צבאיים או חגיגיים. משקל המארש זוגי: 2/4; 4/4 (alla breve). מקורו של המארש כנראה צבאי. מארשים החלו להיכתב באופן מסודר החל מהמאה ה-16. עד אז המארשים היו קטעי תיפוף עם אלתורים של כלי בודד או מספר כלים. בתקופה הקלאסית והרומנטית, המארשים שולבו בעיקר באופרה ולעיתים בסונאטות וסימפוניות. במאה ה-16 החלה התפתחות של כלי הנשיפה ועם הזמן עד למאה ה-19 המארשים הפכו להיות נפוצים ונוגנו במיוחד ע"י כלי נשיפה. בתקופות הבארוק והקלאסית הפכו המארשים לצורה מוסיקאלית מבוססת ומלחינים רבים החלו לכתוב מארשים לתזמורות גדולות.

ניתוח היצירה

מבנה המארש הוא פשוט כמו כן גם סידור המוטיבים והמשפטים המוסיקאליים ביצירה זו. ניתן לזהות שני חלקים עיקריים במבנה של A-B-A + קודה .

המשקל: זוגי (2/4) מהיר (vivace)

דינאמיקה: מתחיל בפיאניסימו ומתגבר עד לפורטיסימו וחוזר לפיאניסימו בסיום הקודה. בחלק A – אנו מזהים שני מוטיבים המתחלפים בניהם במהירות. בפעם הראשונה הם מנוגנים בפיאנו ובפעם השנייה בפורטיסימו. האפיון המרכזי הוא: הדגשים הנשמעים בתחילת המוטיב באוניסון.

A

Musical score for section A, marked "Vivace." and "pp". It features six staves with complex rhythmic patterns and dynamic markings like "pp" and "ten.".

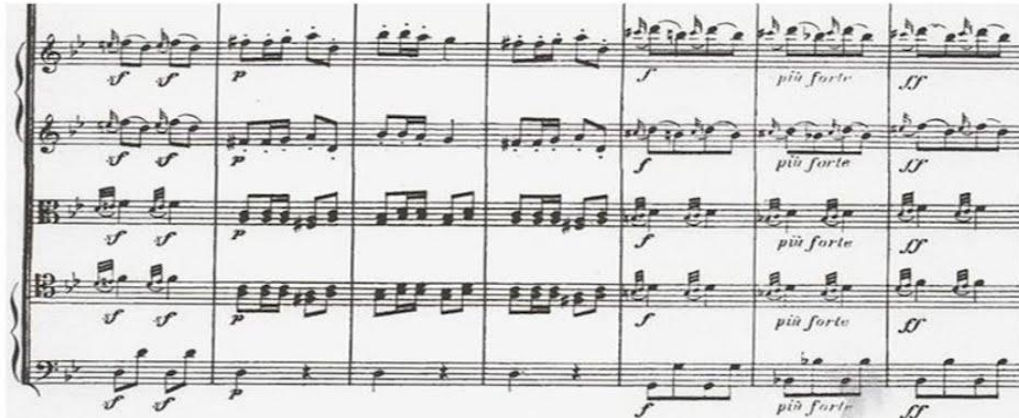
המשפטים המוסיקאליים הן בחלק הראשון והן בחלק השני מורכבים מ-8 תיבות סימטריות המחולקות לשני משפטים קצרים של: 4+4. המשפט המוסיקאלי השני קצר יותר ובנוי מ-4 תיבות בלבד ומשמש למעשה כמעבר לקראת חזרתו של המשפט הראשון.

בחלקה השני של היצירה (B) אנו שומעים נושא חדש הדומה ברוחו לחלק A. אולם המשפטים קצרים יותר כלומר: שש תיבות בלבד המחולקות ל: 3+3. האפיון המרכזי של חלק B הוא שוב מוטיב ההדגשים. ההדגשים בחלק זה מופיעים באופן אינטנסיבי יותר ובמיוחד בחלקו השני של המשפט המוסיקאלי. המנגינה מופיעה ראשית בכלי הנשיפה בדיוק כמו בפתחת היצירה ולאחר מכן המשפט המוסיקאלי חוזר בפעם שנייה. בדומה לחלק A, המנגינה חוזרת במדויק לאחר שעברה לכלי הקשת.

B

Musical score for section B, marked "cresc. poco a poco" and "ten.". It features six staves with complex rhythmic patterns and dynamic markings like "cresc. poco a poco" and "ten.".

לאחר 6 התיבות של חלק B יחזור חלק A באופן מדויק (לא כולל חזרה על המוטיבים) לאחר קטע A תופיע הקודה בו תתרחש מעין "דעיכה" מהירה עד לסיימה של היצירה.
חלק A+קודה.

הצעות לפעילויות

על הלוח תלויות כרטיסיות עם המקצבים של היצירה

- V V V V W V V I (1
- V V V V W V I - (2
- V V V V V V V V (3
- V V V V W V V I - (4

- דקלום התבניות בשפת המקצב
- דקלום המקצב והוספת קולות גוף (רבעים – מחיאה, שמיניות- טפיחות על הברכיים, חלקי שש עשרה- טפיחות על הכתפיים)
- האזנה ראשונה: כמה פעמים הופיעה התבנית שלמדנו? האם היא חוזרת במדויק בכל פעם?
- האזנה שניה: התלמידים מתבקשים להדגיש את הפעמה הראשונה של כל תיבה (שהמטרה היא להרגיש את תחושת המארש).
- האזנה שלישית: הוספת תנועה המבטאת את אופי המארש, הדגשים, עוצמה ותנועה מלודית
- הסיפור שמאחורי היצירה, מהו מארש?, מה תורכי? תזמור-באלו כלים בחר המלחין להשתמש
- מעקב אחר הרישום הגרפי (על פי רעיון של בתיה שטראוס בספר "האזנה פעילה")
- הוספת מילים לפי הסימנים (וכן הצעות להוספת כלי הקשה):

- ☪ = צ'ום (מצלתיים)
- ~ = ברררר (תוף מרים)
- = טוק (תיבה מעץ)

A

A'

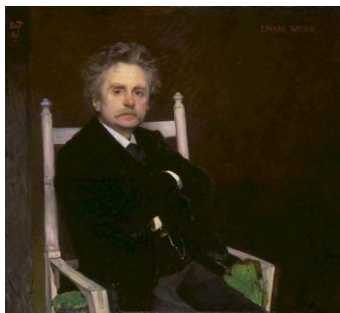
B

A'

CODA

The image displays five staves of handwritten musical notation. The notation consists of various rhythmic symbols: slanted lines, wavy lines, and circles. The first staff is labeled 'A', the second 'A'', the third 'B', the fourth 'A'', and the fifth 'CODA'. The notation is arranged in a structured, repeating pattern across the staves.

פר-גינט

סוויטה מס. 1 אופ' 46
על פי מחזה של הנריק איבסן

אדוורד גריג (1843-1907)

על המלחין

בכיר מלחיני נורבגיה. גריג נולד בברגן למשפחה עשירה. אמו, הייתה ממשפחה נורבגית מבוססת וכפסנתרנית מעולה הייתה מורתו הראשונה למוזיקה. את יצירותיו הראשונות כתב בגיל תשע, אך רק לאחר שנפגש עם הכנר הנורבגי הדגול, אולה בול, החל גריג להתייחס אל המוזיקה בכבוד ראש. בהמלצתו של בול נסע גריג בן ה-15 לגרמניה, כדי ללמוד שם בקונסרבטוריון. בשנת 1863 נסע לקופנהגן, בירת דנמרק, והתגורר שם שלוש שנים. המלחין הדני נילס גדה, עודד אותו לכתוב סימפוניה. גריג נענה לכך, אך התוצאה לא מצאה חן בעיניו ולכן כתב על התווים שאין לנגנם. בקשתו זו לא נענתה, והוא סירב להכיר ביצירה זו כביצירתו.

בשנת 1866 חזר לנורבגיה לעיר אוסלו. שם החליט לשקף ביצירתו את מולדתו, נורבגיה, ויצירתו מושפעת ממנגינות נורבגיות עממיות. בשנת 1867 נשא גריג לאשה את דודניתו, זמרת מחוננת שסייעה הרבה לפרסום שיריו בעולם.

גריג פגש את המחזאי הנריק איבסן וחיבר את המוזיקה הנודעת למחזהו "פר-גינט", יצירתו הנודעת ביותר. המוזיקה של גריג שבתה את לב העם הנורבגי, וזכתה גם להכרה עולמית. היצירה נוגנה ברחבי העולם וזכתה לפופולריות רבה. אולם היה מקום אחד בו לא נוגנה היצירה - ה"גראנד אופרה" בפריז. גריג לא הסכים שיצירתו תנוגן בצרפת, בעקבות משפט דרייפוס ועיוות הדין שנעשה בו. רק כאשר זוכה דרייפוס והוחזרו לו דרגותיו (1906), הסכים גריג לנגן את יצירתו וניצח על הקונצרט בעצמו, והוא בן 64. כשבוע אחרי הקונצרט הלך גריג לעולמו. אחוזת טרולדהן שבפרברי ברגן, שם התגורר עד מותו, נשמרה במצבה המקורי והיא פתוחה לביקורי תיירים.

בול של אדוורד גריג

פר-גינט והטרולים

על היצירה

מחזה ויצירה מוזיקלית המבוססים על אגדה. הנריק איבסן כתב את המחזה. המחזה מספר על בחור נורבגי בן 20 בשם פר גינט, אשר מתמודד עם סדרת אירועים והרפתקאות נועזות. פר גינט מבקש להיות כל חייו "הוא עצמו". דמותו מצטיירת לעיתים כהוזה, כהרפתקנית, סקרנית, חיה ומלאת קסם. פר-גינט שייך למסורת היצירות המבוססות על מסע חיפוש: הגיבור יוצא לדרך ארוכה ומלאת חתחתים, עובר תחנות שונות ומבחנים, ולבסוף מוצא פתרון לחידה או אובייקט קסום שיציל את העולם. פר גינט בעצם מחפש את זהותו ובסוף מוצא לא-כלום והכלום הזה הוא הפתרון לחידה.

"אך מישהו פסק לאמור, מי החכם לא עוד אֶזְכּוֹר: "אם בעולם שלם זכית, אכל הפסדת עצמך, רק נזר של קוצים קנית וזהו שכר כל עמלך" כן, כך פתוב. מי הפוסק, איני זוכר. אך הוא צודק".
(בתרגום של לאה גולדברג).

פר גינט רדוף כל חייו על ידי רעיונות מוזרים ואינו יודע בעצמו מה הוא מחפש. לכל אורכו מציג הסיפור חיפוש רבים המתבצעים בידי אנשים שונים. פר יוצא לציד ומחפש את עקבות האייל בשלג, ולאחר מכן את מקום הימצאה של אהובתו אינגריד; הוא מחפש את סולוויג, בעוד שאמו מחפשת אחריו בסערה; סולוויג מחפשת את פר ואת אהבתו, והטרולית שהתאהב בה מחפשת אותו כאבי בנה. הוא משוטט בין ההרים, רודף אחרי חזיונות שוא ומחפש את "הטוהר". בסוף הדרך מגיע פר גינט הביתה, רק כדי למות בזרועות אהובתו סולוויג.

אדוורד גריג ראה את המחזה, התלהב מאוד, והחליט לחבר מוזיקה למחזה. גריג נתבקש על ידי המחזאי לכתוב 23 תמונות מוסיקליות תוך כדי שאיבסן נותן לו הנחיות והגבלות חמורות ביותר. היצירה נכתבה בין השנים 1874-1875. זוהי מוזיקה תוכניתית. מאוחר יותר גריג מצמצם את היצירה לתשעה פרקים המסודרים בשתי סוויטות.

מאפייני היצירה של גריג:

- פרקים מיניאטוריים
- מבנים פשוטים וברורים
- תבניות ריתמיות אינטנסיביות היוצרות אחדות
- מרכיב התוכניתיות
- שימוש במלודיות עממיות והצללה פשוטה

גריג עצמו כתב את הסיכום הבא למחזה של איבסן במבוא לסויטה מס. 2:

"פריגנט הוא טיפוס בעל דמיון מפותח, הנופל קורבן לשגעון הגדלות. בנעוריו הוא מסתבך בהרפתקאות פרא רבות- הוא בא למשל לחתונת איכרים, חוטף את הכלה ובורח איתה אל ראש ההר. כאן הוא מניח לה לשוטט יחד עם נערות-העדר. כאשר הוא מגיע למרוקו הוא מופיע כנביא שנערות ערביות מקדמות את פניו וכך הוא ממשיך במסעותיו עד שבסופו של דבר הוא שב באוניה (שנטרפה בים), זק, עני ועייף לביתו וכאן אהובת נעוריו-סולוויג מחכה לו"

”מחול אניטרה” מתוך פר-גינט

נתוח היצירה

לאחר מותה של אמו, פר גינט מבין שהוא אינו יכול להשאר בכפר בשל מעורבותו בחטיפתה של אינגריד. הוא מחליט לברוח להרים תוך הבטחה שישוב אל סולוויג ארוסתו, אך הוא מתנה את שובו: הוא ישוב רק כשיהפוך לעשיר מופלג.

הפעם הוא חוצה את גבולות ארצו ומגיע ליבשת אפריקה, למרוקו. בתמונה שלפנינו מתאר גריג ליל ירח מלא, המאיר נווה מדבר מבודד, שבמרכזו ניצב אוהלו של השייך הבדואי, אצלו מתארח פר-גינט. האורח עוטה גלימה מזרחית ססגונית, נשען על כריות רכות, שותה קפה מהביל ומעשן נרגילה ארוכה. פר גינט כהרגלו מנסה לכבוש את ליבה של אניטרה ולשכנע אותה להפוך לבת זוגתו, אולם הפעם אניטרה מחבלת בתכניותיו: בעזרת קסמיה היא בוזזת אותו, ופר גינט נותר מרושש ובחוסר כל.

עם השמע האקורד הראשון המבוצע על ידי כלי הקשת וטריל חרישי של השליש, מושלך הס על כל הנוכחים הנפעמים מהופעתה האצילית של אניטרה, בתו היפיפיה של השייך, היוצאת במחול מזרחי לצלילי הפריטה המציינים את משקלו המשולש של הריקוד. במבנהו התלת-חלקי שונה קטע זה מהקטעים הקודמים לו בסוויטה. בחלקו הראשון נשמעת נעימתו העיקרית של המחול, המאופיינת בצלילים קטועים וקצרים (סטקטו), בעיטורים מעודנים ובמשחקי נגינה בין פריטה לנגינה בקשת:

מעמם כלי הקשת הגבוהים וצלילי הפנינים של המשולש מוסיפים נופך מסתורי וקסום לאווירה השלווה האופפת את כל הנוכחים.

לאחר חזרה מדויקת על הנושא, מעביר אותנו גריג לחלקו השני של המחול, המאופיין בצליליו המחוברים (לגטו) המהווים ניגוד לקודמו:

המשכו מבוסס על דו-שיח בין כלי הקשת הגבוהים לנמוכים, בצורת חיקוי של ארבעה צלילים קטועים בירידה. זהו מעין מוטיב ה”צעדים על קצות האצבעות”. המשך זה מוביל ל”פיתוח” קטן של נושא הנעימה הראשונה, שתחילתו נשמעת תוך עליה הדרגתית המגבירה את המתח עד לשיא המעביר אותנו לחלק השלישי של המחול. חלק זה מהווה חזרה כמעט מדויקת על החלק הראשון, מלבד הרחבה קלה במרכזו.

במקור התכוון גריג שהמוזיקה לתמונה זו תנוגן מאחורי הקלעים, כרקע לדבריו של פר גינט, המתאר את המתרחש במוחו למראה המהפנט שנגלה לעיניו עם הופעתה של אניטרה.

הצעות לפעילויות

- האזנה לחלקו הראשון של הפרק והתייחסות לאופיו. ניתן לתת לתלמידים לבחור בין שלוש אפשרויות. הקטע הבא מתאר: שיר לכת, שיר ערש, מחול נערה.
- הצגת תמונות ופרטי לבוש המתארות "רקדנית בטן" מרוקאית.
- הצגת הסיפור שמאחורי הפרק.
- הוספת "ניצוח" של משקל ה"מזורקה". פעמה ראשונה כבדה במחיאה ועוד שתי פעמות באצבע צרידה, או כל שילוב אחר בגוף
- הוספת הטקסט לנעימה הראשונה:
"הנה יוצאת לה במחול אניטרה, נערה יפה.
כל הכפר מביט רק בה, מי יזכה לרקוד איתה?"
- זיהוי והבחנה בין המוטיבים העיקריים של הפרק:
 1. "נושא המזורקה"- תוך כדי הוספת המילים (ניתן לשיר רק את המשפט הראשון ובמשפט השני להוסיף הקשת המקצב על אברי הגוף. רבעים במחיאות ושמיניות בטפחות ברכיים)
 2. "מוטיב הסקוונצות"- תנועת שתי הידיים כשהן מחוברות מעל הראש (ריקוד מזרחי) תוך כדי ירידה הדרגתית המתארת את התנועה המלודית וסיום בפתיחת הידיים עם שתי פעמות אצבע צרידה בשני הרבעים האחרונים.
 3. נושא "ההפצרה, השכנוע והבקשה" בתנועות של הנעת הידיים מימין לשמאל כמתחנן

4. "רקוד על קצות האצבעות" – תנועה עם קצוות האצבעות והדגשת הסקוונצות ברידה.

- ריקוד חופשי של כל הפרק תוך חלוקה לפי נושאים
 - התייחסות למושגים: לגטו, סטקטו, פיצ'טו, מזורקה, מחול
 - ענה על השאלות הבאות:
1. בפעם הראשונה שהנושא מופיע הוא מנוגן ע"י כלי נשיפה ממתכת או כלי קשת?
 2. חלקו הראשון של המחול מאופיין בצלילים קטועים וקצרים (סטקטו) או ארוכים ומתמשכים (לגטו)?
 3. מהו הכלי הנוסף שמופיע (בעיקר הנושא) שהוא אינו ממשפחת כלי הקשת?
 4. חלקו השני של המחול מבוסס על דו שיח בין כלי הקשת הגבוהים _____, _____ לכלי הקשת הנמוכים _____, _____
 5. באלו ניגודים משתמש גריג לתאר את המחול: פורטה - פיאנו אן מהר- לאט אן לגטו – סטקטו
 6. ישנו במחול חלק המתאר הפצרה. באיזה חלק לדעתכם מפציר פריגנט באניטרה שתהיה בת-זוגו?

צפונט מוזיקה :

<https://sites.google.com/a/tzafonet.org.il/music2/httpssitesgooglecomatzafonetorgilmusic2/grieg>

”מחול ערבי” מתוך פר-גינט

נתוח היצירה

פר גינט מגיע לכפר ערבי ומציג את עצמו כנביא. הנערות מקדמות את פניו של הנביא בריקוד. גריג רצה לבקר בארצות אפריקה אולם מאחר ולא יכול היה לעשות זאת, כל שנותר לו היה לדמיין כיצד תשמע מוזיקה מזרחית, כלי נשיפה מעץ עם סלסולים מרובים, ניגודים מעוצמות וכמובן התופים והטמבורין

בנקישות חרישיות של התוף הגדול ושל השליש, יחד עם מצלתיים לסרוגין, מכניס אותנו גריג לקצב ולאווירה המזרחית המאפיינת את אנשי המדבר במרוקו. מקצב זה מהווה רקע לנגינתם של שני פיקולו הסוחפים אותנו בנעימה קלילה ומרחפת:

כשמיד אחריה מצטרפים יתר כלי הנשיפה מעץ למנגינה סוערת ופראית יותר:

תוך הגברה הדרגתית של העוצמה והצטרפותם של מרבית כלי התזמורת, נשמעת הנעימה הראשונה בחלילים, עד כי נדמה כאילו המחוללים נסחפים במערבולת הריקוד ללא רסן. לפתע, כאילו נדמו הכל ופינו את הדרך לסולנית המפליאה בתנועותיה המעודנות, נעימתה רוגעת מנוגנת בכינורות, על רקע ליווי חרישי של יתר כלי הקשת ונקישות השליש:

נעימה זו מנוגנת בשנית, לאחר הבעת ההתפעלות של כלי התזמורת, כשהפעם היא נשמעת הרבה יותר גבוה, וגם הליווי של כלי הקשת והשליש, נעשה גדוש בצלילים ועשיר יותר בהרצוניות. עתה חוזרת כל התזמורת על כל החטיבה הראשונה של המחול, החל מכניסת כלי הנשיפה עם הנעימה הסוערת.

המחול מסתיים בחזרה על התבנית הקצבית שבסוף הנעימה הפותחת, כאשר תוך החלשה של העוצמה, כאילו נעלמים המחוללים בזה אחר זה עד שנשארים רק שלושת כלי הנקישו שבישרו את תחילתו.

הצעות לפעילויות

- האזנה לפתיחה הקצרה של כלי ההקשה וחלילי הפיקולו ושיחה מדוע פתח המלחין באופן הבא? איזו מן יצירה אנו עומדים לשמוע? מה עושה לנו פתיחה שכזו?
- מדוע שני החלילים מנגנים ביחד את אתו תפקיד? מדוע אין מנגינה וליווי?
- התייחסות למאפייני המוזיקה המזרחית-ערבית.
- ספירת הסלסולים שמבצעים שני הפיקולו בפתיח והוספת תנועת יד.
- התייחסות לסקוונצה- מעקובת
- הצגת תמונות ופרטי לבוש המתארות רקוד ערבי
- הצגת הסיפור שמאחורי הפרק.
- האזנה להמשך הפרק והוספת התבנית הריתמית במחיאות:
- הפרק כולו בנוי משאלות ותשובות סימטריות וא-סימטריות. ניתן להוסיף תנועות המבטאות שאלה ע"י התרחקות מהגוף ותשובות התקרבות.
- ניתן להוסיף מחיאות בכל פעם שמופיעה התבנית הריתמית הנ"ל.
- בחלק השני של הרקוד להוסיף מטפחות צבעוניות.
- באיזה משפחה של כלים בוחר גריג בחלק השני ומדוע לדעתכם?
- מדוע לדעתך היצירה מתחילה חרישית מתגברת בהדרגה ובסוף מסתיימת שוב בעוצמה חלשה מאוד?
- צפיה והאזנה למחול ערבי בצפונט :

<https://sites.google.com/a/tzafonet.org.il/music2/httpssitesgooglecomatzafonetorgilmusic2/grieg>

”מחול הטרולים”

בארמון מלך ההר
מתוך פר-גינט

הסיפור שמאחורי היצירה

הפרק הרביעי והאחרון של הסוויטה, הינו אחד הפרקים המפורסמים ביותר שזכה לאין ספור ביצועים בנורווגיה ומחוצה לה.

פר גינט מתעורר ליום חדש. בהיוודע לו שאינגריד, בת הכפר העשירה המיועדת לו כבת זוג, נישאת לאדם אחר, הוא מחליט לצאת לחגיגה לרגל אירוסיה ולנסות שם לפתות אותה ולשדלה לחזור בה מהחלטתה. בדרכו למסיבת הארוסין, נפגש פר גינט עם נערה שאותה לא ראה מעולם, את סולוויג המעוררת בו מיד רגשות עמוקים. פרגינט שוכח לשם מה הלך, לוקח את ידה של סולוויג ויוצר בריקוד. לאחר כמה דקות, הוא עוזב את סולוויג ועוקב אחרי אינגריד, אותה הוא מוצא בוכה באסם. שנהם מתחבקים ומחליטים יחד לברוח. במהרה מתפשטת השמועה שפר גינט חטף את אינגריד. עם רדת החשכה נראית אינגריד צועדת לבדה. פר גינט נטש אותה בדרך.

תחנתו הראשונה של פר גינט במסע ההרפתקאות היא במערה של מלך הטרולים שוכני ההרים. טרול הוא מפלצת מיתולוגית דמוית אדם שמקורה באגדות עם נורדיות וסקנדינביות. לרוב מתוארים הטרולים כיצורים גדולים, טיפשים ומכוערים, בעלי אוזניים גדולות ואף ארוך, הנושאים אלות ורוצחים ללא מחשבה. הם מתרחקים מהשמש, שכן חשיפה לאורה הופכת את הטרול לסלע. כמו זנים רבים בפולקלור הסקנדינבי, הם חיים ביחידה מתחת לאדמה, שכניסתו מוסווית בסלעים ענקיים, ביערות ובהרים. הסלעים הללו מוגבהים על עמודי תווך של זהב. באזורי המחייה שלהם, הם אוגרים זהב ואוצרות.

פר גינט מגיע למערה עייף וללא כוחות, אולם צחוק אדיר המגיע לאוזניו מטלטל אותו. זהו צחוקה של בת מלך ההר. המפגש בין פר גינט לבת מלך ההר מסתיים בהבטחתו של פר גינט לשאת אותה לאישה. הנסיכה מאמינה לו ובו ברגע היא רצה להודיע בחצר המלוכה, שם נמצא אביה ובחברתו כל הטרולים, הגמדים, השדונים והמכשפות.

התמונה מתחילה באפלוליות ומסתוריות ועוברת למנוסתו של פר גינט מהארמון כל עוד נפשו בו.

נתוח היצירה

בפרק זה נשמעת מנגינה אחת החוזרת על עצמה שוב ושוב לאורך כל היצירה, תוך התעצמות והחלפת הכלים עד כדי ”התפוצצות” אמתית. במנגינה זו משבץ המלחין את התכונות המוזיקליות שתשרתה את הדרמה שבסיפור.

הנושא בנוי מארבע תיבות עם תבניות רתמיות פשוטות ביותר :

הפרק כולו מחולק לשלוש חטיבות גדולות וקודה (חטיבה ראשונה 16 תיבות + 8 תיבות, חטיבה שניה 16 תיבות + 8 תיבות, חטיבה שלישית 16 תיבות + 8 תיבות). בכל חטיבה המנגינה הראשית מופיעה שש פעמים ומאורגנות בזוגות. בכל זוג הופעות משתנה הטונליות, מדרגת הטוניקה לדומיננטה.

יש תחושה של מעין צעדה מגושמת, מרש מפלצתי או ריקוד שדים. מה שמייחד את המנגינה הראשית הוא המעבר בין השמיניות הנעות בקלילות בתחילת התיבה הראשונה לבין התבניות הריתמיות העיקשות המופיעות בתיבה השניה. יש תחושה דרמטית הודות להדגשות ולסקוונצות היורדות עם סקונדות קטנות

ההתגברות ההדרגתית בעוצמה באה במקביל לשינוי במרקם שנעשה עמוס יותר ויותר, האצה הדרגתית של הטמפו, תוספת כלים והרחבת המנעד התזמורתי. כל זה יחד יוצר מתח, מסתורין, אפלוליות ואפילו אקסטזה.

תחילת הפרק בצליל ממושך של הקרנות עם פרמטה ואחריו הנושא שמנוגן באוניסונו של הצילו והקונטרבס בפיציקטו בעוד הפגוטים מלווים באוסטינטו ריתמי המעניק את תחושת המרש המפלצתי:

בהמשך מתחלפים התפקידים, פגוט מנגן את המנגינה וכלי הקשת הנמוכים מנגנים ליווי אוסטינטי.

דו שיח נוסף בחטיבה השניה מתקיים בין הכנורות בפיציקטו ומעליהם החלילים, הקלרינטים והקרנות. לאחר מכן הנושא עובר לכלי הנשיפה ומתחתם תבניות ריתמיות בכלי הקשת. בחטיבה השלישית בעלת המצלול המלא, מנגנת כל התזמורת בתוספת הטימפני. הפרק מסתיים בהגברת המתח ע"י טרמולו בטימפני ואחריו אקורד של כל התזמורת.

הצעות לפעילויות

- על הלוח כתובות ארבע התיבות המרכיבות את המקצב של המנגינה, לא לפי סדר הופעתו. על התלמידים לסדר את התבניות ברצף נכון.
- הכרת המקצב של היצירה בעזרת אמירתו והקשתו על עברי הגוף – רבעים במחיאיות ושמיניות על הברכיים (חלק א' מייצג את מקצב המלודיה של הטוניקה וחלק ב' את מקצב המלודיה של הדומיננטה) כל שורה חוזרת פעמיים.

חלק א':

חלק ב':

חלק ג:

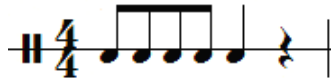
- השמעת הפרק כולו לאחר הצגת הסיפור
- הוספת מילים: "אוצה רוצה הזהר, הזהר, הזהר, אוצה רוצה הזהר וברח מכאן מהר"
- רישום התכונות המוזיקליות הבולטות (אופי, טמפו, דינמיקה, גוון וכו')
- הבחנה בין הפסוקים הפתוחים (ידיים פתוחות כלפי מעלה) ובין פסוקים סגורים (ידיים סגורות)
- התמקדות בתבנית האוסטינטו ונסיון הפרדה בין שתי קבוצות- אחת מקצב מנגינה והשנייה אוסטינטו.
- בניית כוריאוגרפיה לפרק: כל הילדים במעגל הופכים לטרולים. בתוך המעגל יושב פרגינט שבתחילה נראה די רגוע אולם ככל שהעוצה גוברת גומלת בליבו החלטה לברוח ממעגל הטרולים.. חשוב לשים לב שעם כל פסוק הילדים מסתובבים לכיוון אחר (התייחסות להבדלים בין המשפטים). מטרתו של פרגינט להצליח להמלט מהמעגל. הטרולים בצעדים מגושמים ומפלצתיים לא מאפשרים לו לברוח.
- כוריאוגרפיה שניה: להתחלק לזוגות ובכל פעם זוג אחר מצטרף לתמונה בהליכה מגושמת ומפחידה. בכל פעם שזוג נכנס הם מסתדרים במעגל. את החטיבה השלישית כולם מתנועעים בשטח תוך הרמת הידיים. בקודה מנסים לתפוס את הקורבן פרגינט. עם השמע הטימפני בקרשנדו הגדול בסוף, כל המפלצות מתמוטטות על הרצפה ופר גינט יוצא לחופשי.

• ריקוד שורות: חלק ראשון

- משפט ראשון- 8 צעדים קדימה 8 צעדים אחורה- חוזר פעמיים
- משפט שני פונים לצד ימין- חוזרים פעמיים
- משפט שלישי כמו הראשון- חוזרים פעמיים
- חלק שני ושלישי- כמו בחלק הראשון עם הכפלת הצעדים עד ריצה. ניתן להוסיף תנועות ידיים מפחידות על מנת לבטא את הדרמה שמתרחשת

דף עבודה לתלמיד

- תבניות המקצב יצאו במחול והתבלבלו. האם תוכל לסדר אותן בסדר הנכון?

- האזן ליצירה תוך כדי מעקב אחר המקצב ורשום כמה פעמים מופיעה המנגינה :
15, 5, 18, 50 ?
 - כיצד יוצר המלחין את אוירת המרדף של הטרולים אחרי פר גינט. בחר אחת משתי האפשרויות בכל תשובה והקף אותה בעיגול:
 - (1) עוצמה קבועה – עוצמה משתנה
 - (2) מנגינה שחוזרת על עצמה – מנגינה משתנה
 - (3) מהירות משתנה – מהירות קבועה
 - (4) תזמור קבוע – תזמור משתנה
 - האצה הדרגתית מתחילה במפעם _____ ומסתיימת במפעם _____
 - הגברה הדרגתית של העוצמה החל מ _____ ועד _____
 - חזק מאוד במוזיקה סימנו _____ - פורטיסימו
 - חלש מאוד במוזיקה סימנו _____ - פיאניסימו
 - קרשנדו (הגברת העוצמה באופן הדרגתי) נוצר על ידי תוספת _____ ועל ידי הגברת ה _____ של הכלים עצמם.
 - רשום כיצד לדעתך הסתיים המרדף?
-
-

תמונות בתערוכה

סוויטה לפסנתר
תזמור - מוריס ראווול

מודסט פטרוביץ מוסורגסקי (1839 - 1881)

על המלחין

מוסורגסקי נולד בכפר בצפון מערב רוסיה למשפחה אמידה בעלת אחוזות. כבר בגיל 9 החל בלימודי הפסנתר אצל אמו, והגיע תוך זמן קצר להישגים מרשימים. בשל כישוריו הבולטים נשלח לקונסרבטוריון של עירו סן פטרסבורג, שם זכה ללמוד אצל טובי המורים במשך ארבע שנים.

אביו רצה שיהיה איש צבא כשאר בני המשפחה ולכן שלח אותו לבית-ספר צבאי, בגיל 17 התקבל לגדוד משמר המלך ואחר-כך לשירותי מדינה אחרים. בתקופה זו לא פסק מוסורגסקי הצעיר לעסוק במוזיקה. בשנת 1858 החליט להתפטר מן השרות הצבאי ולהתמסר כליל למוזיקה.

מודסט מוסורגסקי היה מיודד עם אנשי מוזיקה ויחד יצרו קבוצה שזכתה לכינוי "החמישיה הרוסית" אשר פתחה את האסכולה המוסיקאלית הלאומית. טרדות פרנסה והתרוששות המשפחה הניאו את מוסורגסקי מעבודת הלחנה רציפה ומרכישת חינוך מוסיקאלי מסודר. לפרנסתו היה חייב לעבוד כפקיד תמורת שכר זעום. בריאותו הלכה ונתפוגגה.

הוא נפטר בעיר הולדתו, עני וחסר כל, שבוע לאחר יום הולדתו ה - 42.

בחיייו לא זכה מוסורגסקי להערכה על יכולתו המוסיקאלית ולעיתים קרובות ראו בו מין "בור" מוסיקאלי או תלמיד המגשש את דרכו ונופל. חיבוריו נשארו בכתב ידו ותוקנו רק אחרי שנים ע"י המלחין רימסקי קורסקוב.

על היצירה

מוסורגסקי חיבר את "תמונות בתערוכה" בשנת 1874. הייתה זו שנה עמוסת אירועים שהותירו רשמים עמוקים בנפשו: האופרה "בוריס גודונוב" הועלתה בהצלחה רבה ובקיץ של אותה שנה נפטר ידידו הארכיטקט והצייר ויקטור הארטמן. לאחר מותו ערכו תערוכה לזכרו. התערוכה נפתחה בפברואר 1874 והוצגו בה מאות יצירות שמן ומים, דגמים וסקיצות של עיצובים לצורכי הצבא, מונומנטים ומבנים ממשלתיים, מוצרי תעשייה, תכשיטים ועוד.

מוסורגסקי החליט "לצייר במוזיקה" מבחר יצירות שהוצגו. היצירה הושלמה תוך 20 יום (דבר שאינו אופייני כלל למוסורגסקי).

"תמונות בתערוכה" היא אם כן אוסף של פרקים זעירים, המאוגדים ליצירה אחת. הפרקים מהווים מעין פנטזיות ורשמים תוכניתיים זעירים.

היצירה נכתבה במקור לפסנתר אך זכתה לתיזמורים רבים. התזמור של מוריס ראול, משנת 1929 הוא המפורסם והמבוצע ביותר. תרומתו של ראול העניקה ליצירה תנופה עניין וקבלה מוצלחת בקרב הקהל הרחב. בשנת 1974 ביצע והקליט המוסיקאי היפני איסאו טומיטה את היצירה במעבדה אלקטרונית וכך קרב את היצירה לליבות קהל נוסף. להקת הרוק "אמרסון, לייק ופאלמר" ביצעה בשנת 1970 בהופעה חיה את היצירה בבצוע רוקיסטי.

"תמונות בתערוכה" הינה דוגמה למוזיקה תוכניתית. מוזיקה תוכניתית זוהי מוזיקה בה מתכוון המלחין לתאר משהו, מקום, ארוע, אנשים, בעלי-חיים, רעיון מסויים ועוד. בבסיס הרעיון נמצאת ההנחה שיצירה מוזיקלית יכולה לבטא ולתאר יצירה ספרותית, רעיון פילוסופי, סיפור אישי, יצירה מן האמנות הפלסטית, וכו', זאת בעזרת טכניקות חיבור שונות (תזמור מיוחד, מרקם, צבעוניות, שימוש במוטיבים מיצגים ועוד). מאחר שמוזיקה תוכניתית מקושרת באופן בלתי נפרד לדימוי מוחשי אחר, היא הופכת למוזיקה מופשטת פחות מאשר יצירה מוזיקלית לא-תוכניתית, והיא ההיפך ממוזיקה אבסולוטית. המוזיקה התוכניתית מדגימה אולי בצורה הבולטת ביותר את העושר המוזיקלי ואת האפשרויות להעביר רעיונות בעזרת צלילים בלבד, ולגרום גם לכך שהיצירה המוגמרת, הסופית, תשלוט לגמרי בתוכן ובמידה מסוימת תהיה אף עצמאית ומשחררת ממנו. אומרים שכבר במשחקים האולימפיים ביוון העתיקה, תארו בנגינת חליל את מלחמת אפולו בדרקון ובימי הביניים תארו בשירים צייד, קרבות סוערים ונעשו חיקויים מן הטבע.

רעיון המוזיקה התוכניתית קיבל תנופה בתקופה הרומנטית במאה ה-19, כאשר מלחינים החלו להוסיף דברי הסבר לפני היצירה, כדי שהמאזינים לא "יטעו" בפרוש המוזיקה וכדי להסב את תשומת לב המאזין לרעיון שהיה למלחין מאחורי המוזיקה.

"גנומוס" הגמד המעוות מתוך "תמונות בתערוכה"

התמונה מכונה "גנומוס". זוהי תמונה המתארת גמד מעוות, קטנטן והססן, בעל לסת גדולה ומפחידה, המתנועע במקצבים הססניים ברגליו הצולעות בכבדות. גמד זה אינו אלא צעצוע ילדים שעוצב ע"י הארטמן בצורת מפצח אגוזים עשוי עץ. התמונה והצעצוע של הארטמן אבדו. הגמד מזכיר שפע של אגדות-עם בהם גמדים מייצגים דמויות רעות לב, מפלצתיות. תמונת הגמד מאופיינת על ידי רקף ארועים מוזיקאליים מנוגדים ומפתיעים. ניתן להבחין בארבע תנועות או צורות התקדמות (ג'סטות)

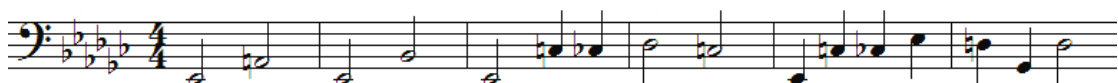
ג'סטה 1: אנרגטיות בולטת, תנופה, תנועה סיבובית היסטורית ומיד אחריה עזירה מוחלטת עם פרמטה. זהו רצף של צלילים מהיר, באוניסונו המנוגן בעוצמה חזקה מאוד. ג'סטה זו מופעה לכל אורך היצירה ואף קוטעת את הג'סטות האחרות בהתפרצויות בלתי צפויות. לעיתים מופיעה בשלמותה ולעיתים מופיעה עם וריאנט המלווה בספורצנדו ובסופו שני רבעים "מתפוצצים". תנועה זו תקרא גלגול.

ג'סטה 2: מאופיינת על ידי צליעה הנוצרת מצלילים יורדים וממקצב קצר ואחריו ארוך. זוהי ירידה היוצרת תחושה של שקיעה תוך כדי צליעה.

ג'סטה 3: הג'יסטה הכבדה, העצובה. הבס מתחיל בטריטון בעלייה והופך לקוינטה. מנוגן בלגאטו, בעוצמה בינונית ומפעם איטי. יוצרת תחושה של גריחה מאוד כבדה.

ג'סטה 4: דומה במקצת לג'יסטה הקודמת אולם הרבה יותר כבדה וגדושה. מאופיינת במרקם קונטרפונקטי דו-קולי. הבס יורד בסולם כרומטי והקול העליון זז במלודיה כרומטית המאופיינת בטריטונים. לאחר מכן הקולות מתחלפים והסולם הכרומטי מופיע בסופרן. יש תחושה של שקיעה כבדה עם עצבות ואפילו בכי. המרחק העצום בין הבס לסופרן יוצר תחושה של "בור ענק בלבי".

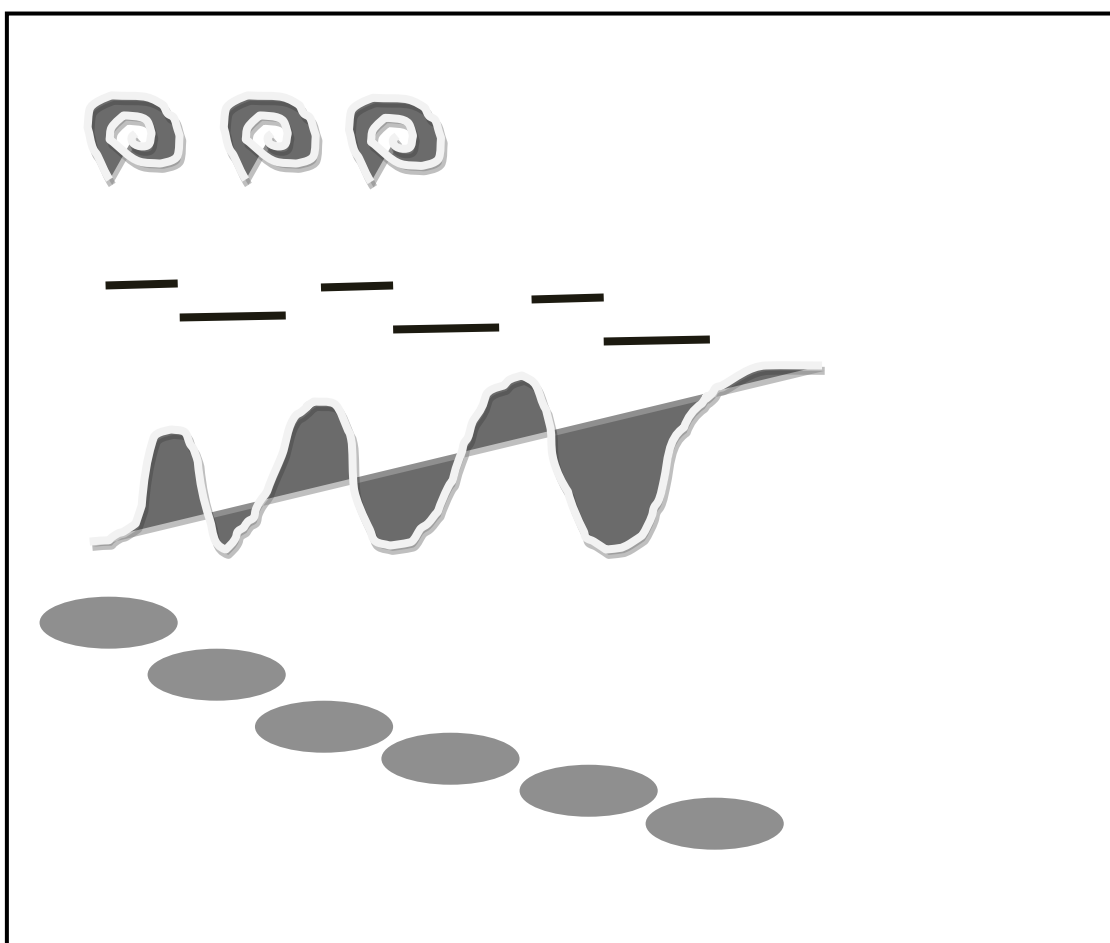

סדר הופעת הג'סטות:

1, 1, *1, נפילה, *1, 1, נפילה, 2, נפילה, 2, נפילה, 1, *1, נפילה, 3, 1, 3, 1, 3, 1, 4, 2, קודה.

הצעות לפעילויות:

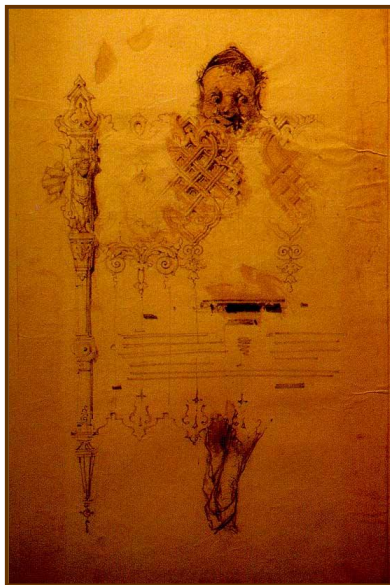
- האזינו וליצירה ונסו לתאר במילים שלכם אילו רגשות ומצבי רוח נשמעים במוסיקה? האם מרגישים פחד? מתח? מה מרגיש הגמד? מה קורה לו באמצע ומה קורה בסוף?
- מוסורגסקי כתב את היצירה לפסנתר וראוול תזמר את היצירה לתזמורת מלאה. באילו כלי נגינה השתמש ראוול "לצעדי הגמד" ובאילו "לבריחתו"?
- לפניך ארבעה רישומים המתארים את תנועתו של הגמד. התאם את המילה לרישום:

- האזינו ליצירה ו"ציירו" על פי הרישומים את תנועתו של הגמד.

• הצעות לתנועה :

- (1) הסתדרו בארבע קבוצות על פי המנגינות השונות. האזינו למוזיקה וכל קבוצה תביע בתנועה את המנגינה שלה.
 - (2) הסתדרו בקבוצות של ארבעה ילדים בקבוצה. האזינו למוזיקה וכל ילד ינוע על פי התנועה של המנגינה שלו
 - (3) הביעו בתנועה את דרכו של הגמד. (כל אחד מבצע את כל ארבעת התנועות- גלגול, צליעה, גרירה, שקיעה)
- התבוננו בתמונות הבאות, בחרו את הגמד המעוות שלכם וכתבו מדוע בחרתם בו :

צפיה בקטע ראשון ושני – פרומנד והגנומוס

<http://www.youtube.com/watch?v=YlfjWKhA-18&feature=related>

http://www.youtube.com/watch?v=G_Ndkdan9oo&feature=relmfu

”גני טילרי” מתוך ”תמונות בתערוכה”

גני טילרי (Jardin des Tuileries) הנמצאים במרכז העיר פריז, משמשים מקום למנוחה וצפייה בעוברים ושבים. מאז נפתחו לציבור הרחב, במאה ה-16, הפכו גני הטיולרי, לטיילת אופנתית ומתויירת. הגנים עוצבו בתצורתם הנוכחית על ידי André Le Nôtre ששימש בתחילה כגן המלכותי ב-1664 לפני שעלה והתקדם בסולם הדרגות ויצר גנים מפורסמים נוספים כגון *jardin à la française*. לאחר שגני הטיילרי נשרפו בידי הקומוניסטים ב-1871, הפארק הורחב.

הציור המקורי שצייר ויקטור הרטמן את גני טילרי- לא שרד. במסגרת הסיורים הלימודיים שערך הרטמן באירופה, הוא הגיע לפריז וכשצייר בצבעי מים את הגנים המפורסמים שבין ארמון ה”לובר” לכיכר הקונקורד, הוסיף חבורת ילדים שבאה לבקר בגן באופן קבוע. הילדים משחקים ולידם יושבות האומנות ומפטטות.

מוסורגסקי שלא היה מעולם בפריז תאר את התמונה בצלילים. חוקרים סבורים שמוסורגסקי התבסס על המשחקים ועל דיבורי המטפלות שהכיר בגן הציבורי שבסנט פטרסבורג ברוסיה.

מבנה הקטע: א-ב-א

מלודיות: פשוטות שכאילו נלקחו משירי ילדים.

פיסוק: א-סימטרי

מנעד: צלילים גבוהים לאורך כל היצירה.

מרקם: הומופוני

הרמוניה: הרמוניה מסורתית (אקורדים משולשים)

בחלק הראשון המלודיות נשמעות כאילו נלקחו משירי ילדים. כינור ראשון ושני פותחים בנגינת טרצה קטנה בירידה.

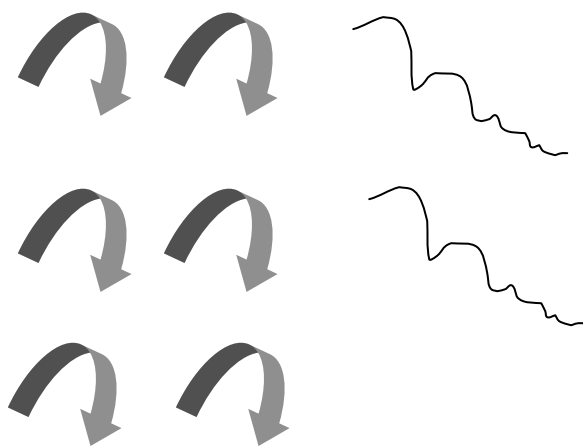
חלקי השש-עשרה נעים בסקונדות. מוטיב הטרצה מופיע כאוסטינטו בחלק זה. בפתחה, כל מוטיב מופיע לאורך תיבה אחת וביחד הם יוצרים פסוק של שתי תיבות החוזר שלוש פעמים.

בהמשך חל תהליך של דחיסת הזמן והפסוק של שתי התיבות נדחס לתיבה אחת ולקראת סוף החלק הראשון מופיעים שני המוטיבים בו זמנית.
בחלק השני מופיע מוטיב חדש ומאורגן בשני פסוקים בני שתי תיבות, היוצרים מעין פסוק של שאלה ותשובה. לאחר השאלה השניה, מגיעה תשובה המזכירה את חלקי השש עשרה של החלק הראשון.

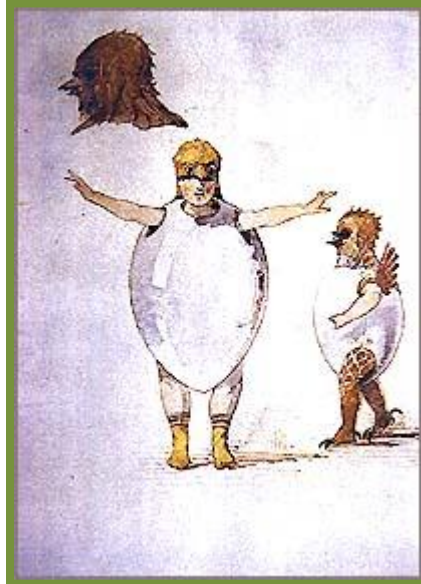
הצעות לפעילויות

- השלמת המבנה : **'א', 'ב', 'א'**
- האם היה קל לגלות את ההתחלה של החלקים השונים? מדוע?
- הכרת מוטיב הטרצה בחלק א' והגבה בתנועה (נדנוד נדנדה בשתי הידיים, הקפצת כדור, מחיאות כפיים בזוגות, קפיצות על שתי הרגליים וניתור וכו') תוך כדי האזנה
- משחק כדור : במוטיב הטרצה הקפצה של הכדור ובחלק השני העברת הכדור מיד ליד עם החלפת כיוון לפי הפיסוק המוזיקלי.
- תנועה במרחב : בזוגות בחלק הראשון מוחאים כפיים כבמשחקי ילדיים או נדנדה בין שני ילדיים, ובחלק השני, תנועה של ריצה או הליכה של מטפלות עם עגלות.
- עקוב אחר התרשים הגרפי והמשך אותו לבד, תוך כדי האזנה למוזיקה :

”בלט האפרוחים הבוקעים מקליפתם” מתוך ”תמונות בתערוכה”

תמונה זו היא תמונה מקורית שצייר הרטמן. זהו ציור תכנון התלבושות לבלט ”טרילבי” בחלק בו השתתפו כמה ילדים מהבלט המלכותי, רוקדים כמו אפרוחים קטנים, חלקם רק בקעו מן הביצה, עדיין עם הקליפה על הראש.

מאפייני הפרק:

- הפרק בנוי במבנה תלת חלקי (סקרצינו-טריו-סקרצינו)
- טמפו קליל ומלא חיות
- הסקרצינו קופצני עם שני אלמנטים בולטים האחד סיבובי עם ”צביטות” קלות (כמו פעולת ה”מקור”)
- ולאחר מכן מוטיב עולה בהדרגה, עליה כרומטית.
- הטריו מתחיל יותר לגטו ואחר כך הופך לקופצני. מורכב מארבע פרזות סימטריות (A.A.B.B.)
- בטריו ניתן לחוש את נקודת העוגב על הצליל פה הטוניקה.

הצעות לפעילויות:

- נשוחח על המושג אפרוח – צאצא של עוף.
- מה קורה לאפרוח כאשר הוא בוקע מין הביצה? כיצד הוא מתקיים כבר בימיו הראשונים? ממה ניזון האפרוח?
- נשוחח על אופיו של האפרוח – קופצני, עליז, מהיר, שמח קל תנועה...
- נבדיל בין אפרוח לגוזל – אפרוח עוזב קן לעומת גוזל חסר ישע.

- נמיין בעלי כנף שצאציהם אפרוחים לבעלי כנף שצאציהם גוזלים (תרנגול, ברווז לעומת ציפורי שיר, דורסים).
- נשוחח על מעגל החיים בקרב העופות : עוף <----- ביצה <----- אפרוח <----- עוף
- האזנה ליצירה והתייחסות לאפרוחים של מוסורגסקי-הרטמן. התייחסות לאופי הקטע, מבנה, כלי נגינה בולטים, ארטיקולציה, דינמיקה וכו'

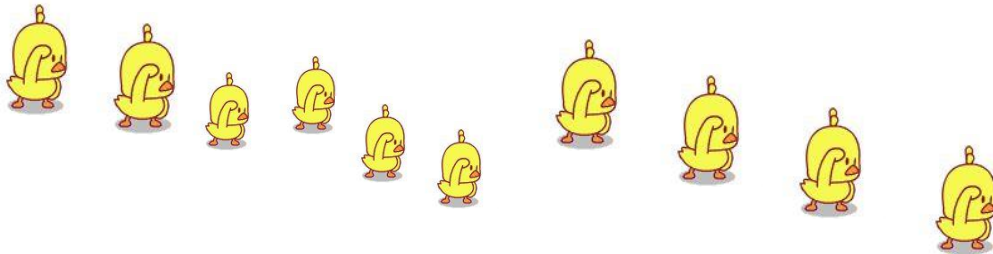
- הוספת צלילונים למוטיב הראשון
- מוטיב הסולם העולה- תנועה עולה
- הוספת תנועות לכל מוטיב והפעה בשטח.
- מעקב אחר הציור
- האזנה ליצירה בבצוע טומיטה ולהקת הרוק אמרסון לייק פלמר והשוואה בין הבצועים :

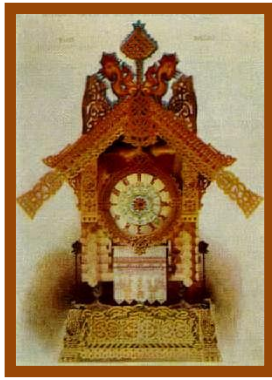
<http://www.youtube.com/watch?v=YvP34sZzf00> - בצוע תזמורתי

<http://www.youtube.com/watch?v=YxFgEsN6nxQ> - בעיבוד טומיטה

<http://www.youtube.com/watch?v=8cJSbWtTia4&feature=related> - בעיבוד טומיטה עם

סרטון

על כרעי תרנגולת- בבה יגה" מתוך "תמונות בתערוכה"

בבה יגה היא ככל הנראה הדמות הידועה ביותר מן המיתולוגיה הסלאבית: מכשפה זקנה, עלובה ומתועבת, שטסה בלילה במרכבתה העשויה מעלי ומכתש, ומטשטשת את עקבותיה אחריה במטאטא. היא מתגוררת בלב היער, בבקתה קטנטנה העומדת על כרעי תרנגולת, שבה קבועה דלת הנותרת נעלמת מן העין עד אשר נהגה לחש הכשפים. ביתה זעיר עד כדי כך שגופה ממלא את כולו. היא כחושה, ידיה ורגליה גרומות, והיא נראית כשלד בעל שיניים חדות.

הקטע התשיעי מן הסוויטה "תמונות בתערוכה", נכתב על פי תמונה של ויקטור הרטמן שבה מצויר שעון הנראה כבקתה של המכשפה. התמונה המקורית נשמרה. זהו תכנון של הרטמן לשעון קיר גדול בסגנון רוסי עתיק מהמאה ה-14, בצורת הבקתה של בבה יגה המכשפה. המוזיקה מתארת מעוף לילי של המכשפה המבעיתה, הנוהגת לאכול עצמות-אדם שהיא טוחנת בעלי ומכתש.

כאשר ביצעה להקת הרוק המתקדם אמרסון, לייק ופאלמר עיבוד לסוויטה של מוסורגסקי, הם הוסיפו לצד הקטע המקורי שלו על באבה יגה קטע מוזיקלי חדש, שנקרא:

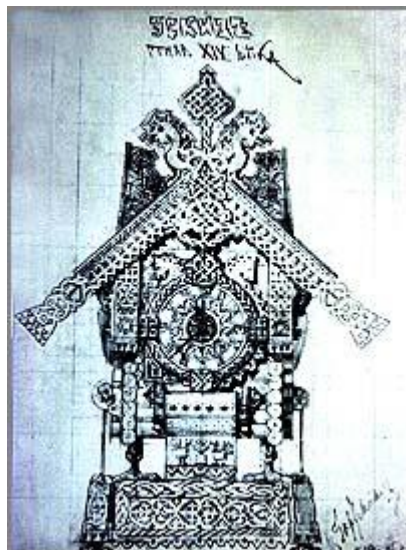
"The Curse of Baba Yaga"

בצוע פסנתר : <http://www.youtube.com/watch?v=b83IjvaKuhE&feature=related>

בצוע תזמורתי : <http://www.youtube.com/watch?v=kZkoWITa3ew&feature=fvwrel>

סרטון : <http://www.bildklang.de/Filme/Kuchlein70.htm>

סרטון מצפונט : <http://dns.tzafonet.org.il/music03/tmunot/babayaga/babayaga.htm>

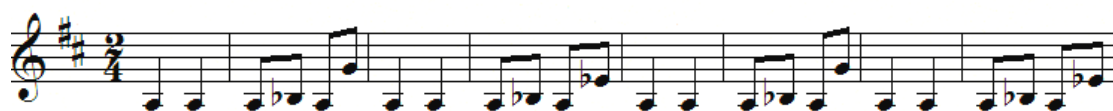

נתוח היצירה

- מבנה היצירה א-ב-א
- הקטע מרובה הפסקות היוצרות מתח עצום
- תפקיד כלי ההקשה בפרק משמעותי ביותר וגורם לתחושת הפחד.
- קיימת חזרה על תבניות ריתמיות פרימיטיביות למדי.

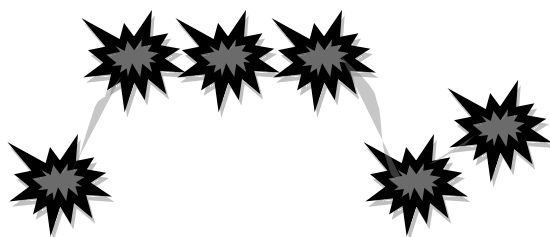
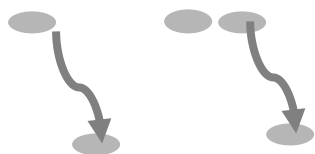
- חלק א' - מתאר את מעופה של המכשפה אל תוך מעבה היער. מעין תחושה של "התנעת מנועים" ולאחריה התחלת ריחוף באוויר.

- חלק ב' מרובה בטריולות בכלי הקשת המלוות את המלודיה המסתורית המנוגנת בקלרינט ובקונטרבסים.

- תנועות מלודיות שונות זו מזו במוטיבים השונים של הבבה יגה. הראשונה בירידה והשנייה בעלייה.

הצעות לפעילויות:

- שיחה על סיפורי מכשפות שהילדים מכירים.
- סיפורה של הבבה יגה והבאת התמונה המקורית של הרטמן.
- ציור שני המוטיבים הבולטים ביצירה והתלמידים יבחרו בתרשים המתאר כל אחת מהמנגינות.
- הקשת המוטיב הראשון (צליל גבוה במחיאה צליל נמוך בטפיחה על הברכיים)

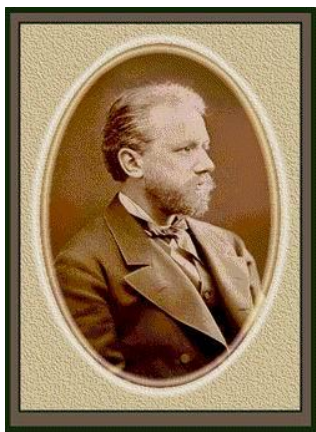
- הכרת המנגינה של בבה יגה והוספת המילים: "בבה יגה מכשפה, היא כל -כך כל -כך רעה"

- הכרת המוטיב הבולט בחלק ב' והוספת המילים: "שקט, שקט-הס, בבה-יגה כאן וכולנו ב-שקט, שקט-הס, בבה יגה כאן וכולנו ב...."

- הוספת מספר תנועות ושירה תוך כדי האזנה:
 1. תנועה של עליה הדרגתית (כמו טיפוס על המטאטא בעלייה הכרומטית של השמיניות)
 2. תנועה של ריחוף עם ירידה בשמיניות הקצרות בירידה
 3. שירה במוטיב של בבה – יגה
 4. בצלילים הארוכים (ארבעה רבעים) של כלי הנשיפה ממתכת – חיקוי של צחוק שטני.
 5. התגלגלות הידיים המתארות את "נחיתתה של המכשפה"
 6. הוספת המילים לחלק ב' באוירה מאוד מסתורית ומפחידה.
- מה קורה למכשפה בחלק ב'? האם היא נחה? האם היא אוכלת ילדים?
- התייחסות לסוף המפתיע, מה קרה למכשפה בסוף הסיפור שלכם?
- הפניית הילדים לסיפור: "טרמפ על מטאטא" מאת ג'וליה דונלדסון. סיפור על מכשפה והחתול שלה שטסו להם שמחים ומאשרים על מטאטא העץ... עד שרוח פתאומית העיפה את הכובע מראש המכשפה, את הסרט משערה, ואז את שרביט הקסמים! את כל אחת מהאבדות האלה מצאו והביאו חברים טובים, המצטרפים לנסיעה.

ריקוד סיני מתוך "מפצח האגוזים" פיוטר איליץ צ'ייקובסקי (1840-1893)

על המלחין

פיוטר איליץ צ'ייקובסקי הוא מגדולי המלחינים של רוסיה, ומן החשובים בתקופה הרומנטית. צ'ייקובסקי הילד אהב להאזין למוזיקה, שהניעה אותו לנסות ללמוד בכוחות עצמו לנגן בפסנתר. כבר בגיל 4, חיבר בעזרת אחותו יצירה לכבוד נסיעת אמו לסנט פטרבורג. אמו הביאה אומנת גרמניה שלימדה את ילדי המשפחה צרפתית וגרמנית ואכן, פיוטר הצטיין בלימודיו וכבר בגיל 6 ידע לקרוא היטב בשתי שפות זרות.

בגיל 5 החל צ'ייקובסקי ללמוד לנגן בפסנתר עם מורה מקומית. בשנים 1850-1858 למד ב"בית הספר למשפטים של הצאר" בסנקט פטרבורג. הוא התחבב על המורים והתלמידים בזכות מזוג הנוח וסיים את הלימודים. בשנת 1854 מתה אמו והאובדן הכאיב לו מאוד. אביו של צ'ייקובסקי העדיף לכוון את הבן לקריירה במשפטים. עם סיום הלימודים החל צ'ייקובסקי לעבוד במשרד המשפטים הרוסי בתור עוזר זוט. הוא לא הצטיין בעבודה והתשוקה למוזיקה הניעה אותו בגיל 23 להתפטר מעבודתו ולהתחיל את לימודיו בקונסרבטוריון של סנט פטרבורג. בהדרכתו של המלחין אנטון רובינשטיין למד הלחנה והפך במהרה לאחד מתלמידיו המצטיינים.

בשנותיו הראשונות הקהל לא התלהב מיצירותיו של צ'ייקובסקי. עם השנים הוא החל ליצור מוסיקה מגוונת ובהדרגה זכה לפרסום רב. הוא כתב אופרות (איבגני אוניגין), ניצח על יצירותיו (הפתיחה 1812), כתב באלטים (אגם הברבורים, היפיפיה הנרדמת, מפצח האגוזים)

צ'ייקובסקי אימץ את המוסיקה העממית הרוסית, אך הוא שילבה בהשפעות מהעולם המוסיקלי הרחב של התקופה. הוא הצטיין במוסיקה מלאת רגש ומלודית ביותר ובתזמור עשיר ומגוון.

צ'ייקובסקי מת ב־6 בנובמבר 1893, כתוצאה ממחלת כולרה, שבה לקה בגלל שתיית מים מזוהמים להלוייתו, שנערכה בסנט פטרבורג, הגיעו אלפי ידידים ומעריצים.

על היצירה

מפצח האגוזים היא סוויטה לבלט שנכתבה על ידי המלחין צ'ייקובסקי, על פי הסיפור "מפצח האגוזים ומלך העכברים" מאת א.ת.א. הופמן.

ביצירה מסופר על ילדה בשם קלרה שמקבלת מתנה לחג המולד, מפצח אגוזים קטן דמוי חייל עשוי בדיל. אחיה של הילדה שובר למפצח האגוזים את היד, קלרה בוכה ולאחר מכן נרדמת. כאשר קלרה מתעוררת, היא מגלה להפתעתה שהחפצים בבית גדולים פי כמה מגודלה שלה. מחור

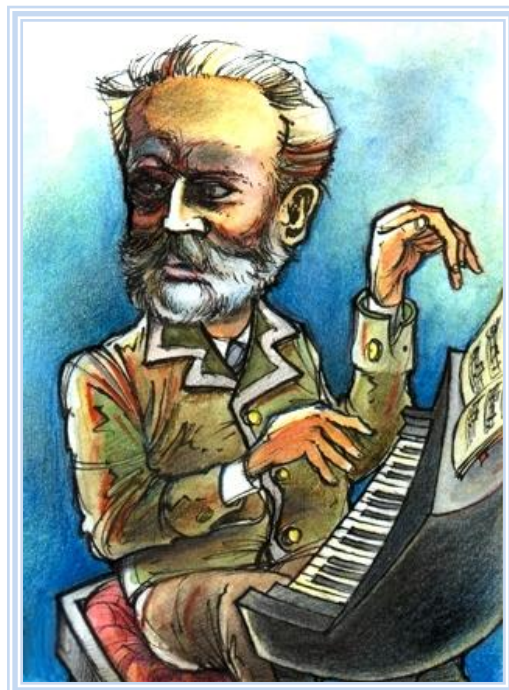
בקר פורצים מיליוני עכברים ענקיים. מלך העכברים מנסה להרוג את קלרה ואת מפצח האגוזים, אולם בסופו של קרב מוזיקלי גרנדיוזי והרואי, ניצלים השניים.

במערכה השנייה מתרחשים ריקודים שאינם קשורים לעלילת הסיפור. הריקודים מוקדשים לקלרה ולנסיך שעמה. קלרה שהפכה לילדה גדולה ובוגרת הולכת יד ביד עם מפצח האגוזים שהפך לנסיך יפה תואר, בארץ האגדות. לבסוף קלרה מתעוררת תחת עץ חג המולד כשמפצח האגוזים בזרועותיה. כל ריקוד הוא דואט של בן ובת מעמים שונים. ניתן להבחין בזוג רוסים, זוג ספרדים וזוג סינים. קטעים רבים במערכה זו מלווים במוזיקה מופלאה ושלווה.

בסוף היצירה הופך מפצח האגוזים לנסיך יפה תואר והוא וקלרה מתחתנים.

צ'ייקובסקי כתב את הבלט בין השנים 1891 ו-1892 אולם הוא לא היה מרוצה מהתוצאה וראה ביצירתו זו אחת מהגרועות שביצירותיו. הביצוע הראשון היה ב-1892 בתיאטרון מרינסקי בסנט פטרבורג. ביצוע זה לא נחל הצלחה מרובה. את הפופולריות שלה זכה "מפצח האגוזים" ניתן להסביר ביצוא היצירה לארצות הברית, שם נוצרה מסורת שבחורף מבצעים את היצירה.

הקטעים המוזיקליים השזורים ביצירת בלט זו הם מהפופולריים ביותר. ההרמוניות בבלט מפתיעות בהיותן מתקדמות ויצירתיות יחסית למצופה במוזיקת בלט. ניתן להבחין בהערצת המלחין לרוקוקו ולמוזיקת המאה ה-18 המאוחרת בקטעי האוברטורה בכניסת ההורים ובריקוד עם הסב שמתרחשים כולם במערכה הראשונה.

- זה קרה בליל סגריר
סערה היתה בעיר
חגגו אז יום הולדת
לילדה אחת נחמדת.
קלרה – זהובת שיער
יום הולדת נהדר.
- וליום ההולדת הגיעו דודות ודודים והמון ילדים
ועשו לכבוד קלרה מעגל ריקודים
בקיזור יום הולדת כדת וכדין.
- מתנות רבות קבלה קלרה מהאורחים
עטופות בסרטים וקישוטים
אך מהדוד הקוסם שהופיע בגלימה
קבלה מתנה מיוחדת במינה.
- ראש נסיך ושתי רגליים
אין לו גוף ולא ידיים
פה ענק- בלי להגזים
איש "מפצח אגוזים"
- "תני לי" "תן לי"
רבו קלרה ואחיה פריץ הקט
ובנתיים הנסיך מפצח מידיהם נשמט.
- בכתה קלרה בכי מר
החזיקה אותו קרוב לליבה
אח"כ אבא את האור כיבה
וכשקלרה נרדמה ושקעה בחלומות
ראתה את הנסיך מפצח הופך לעלם חמודות.
- מיד לאחר הקרב עם מלך העכברים
זהרו השמים באור בהיר
והמפצח נראה כנסיך צעיר
"תודה לך קלרה, אני נסיך אגדה,
וכאות תודה על טוב ליבך ועל גבורתך
רוצה אני לקחתך
למסע ארוך ומרתק
אל ממלכתי הרחוקה,
אל ממלכתי המתוקה."
- אינכם מתארים את קבלת הפנים
שאותה הכינו בארמון הממתקים
לקלרה זהובת השיער
ולנסיך הנהדר.
- כולם הכינו באולם המגדנים
נשף שכמוהו לא הכינו שנים
את עמודי הקרמל והווניל
קישטו בגבישי סוכר לבנבנים
את כורסאות הוופלים הפיה ריפדה
בכריות ובשמיכות גלידה.
ובמרכז ממזרקה פרצה בוהקת ורכה
קצפת מתוקה.
ואחר כך לפי התור
הופיעו כל הרקדנים
לפני קלרה, הנסיך ושאר המוזמנים.

נתוח היצירה

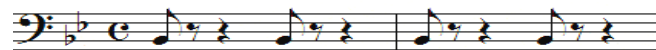
- היצירה נפתחת בתבנית אוסטינטו של הפגוטים (שמיניות רצופות) ופיציקטו (שמיניות עם הפסקות)

פאגוט 1

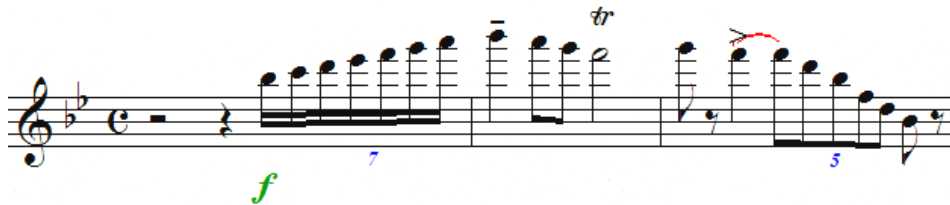

פאגוט 2

קונטרבס

- החליל נכנס בתיבה שניה עם גליסנדו בעליה, טריל ואז ירידה מהירה למטה.

- התשובה למשפט השאלה מגיעה מכלי הקשת בפיציקטו בשמיניות משילמות
- הנושא המנוגן בחלילים חוזר על עצמו פעמיים בצורה מדויקת ולאחר מכן מופיע גליסנדו בירידה (המסתיים בטוניקה) ואז שוב משפט ראשון פעמיים שאחריו הקודה הקצרה עם קרשנדו ענק עד סופו של הריקוד.
- קיימת חלוקה ברורה לפי כלי הנגינה: אוסטינטו ריתמי בפגוטים, מלודיה מרובת גליסנדו בעליה ובירידה, תשובה בפיציקטו של כלי הקשת.

הצעות לפעילויות:

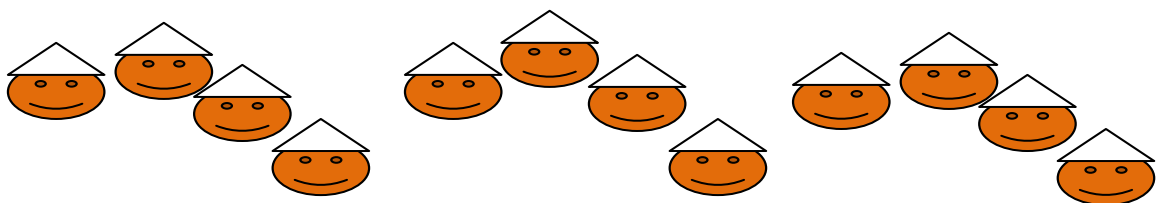
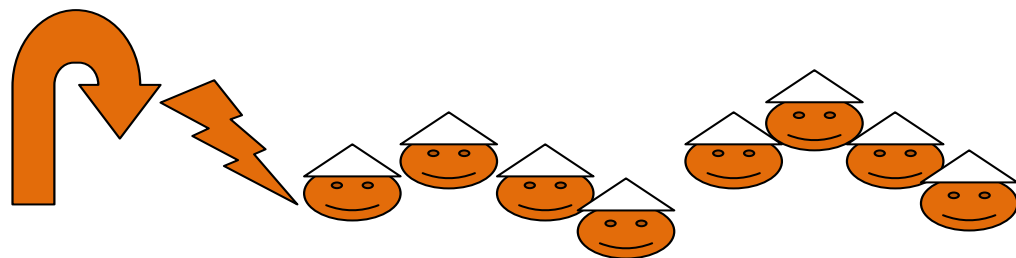
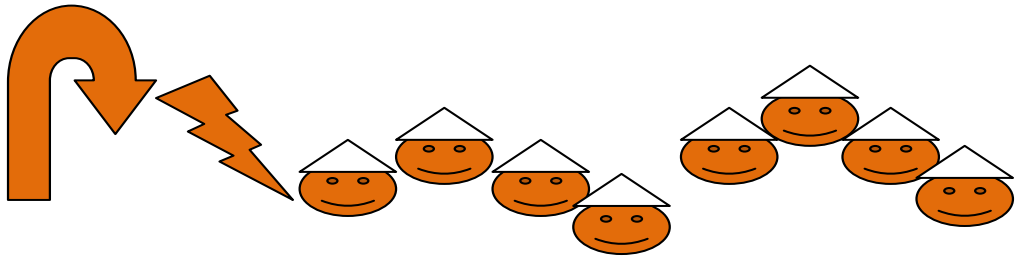
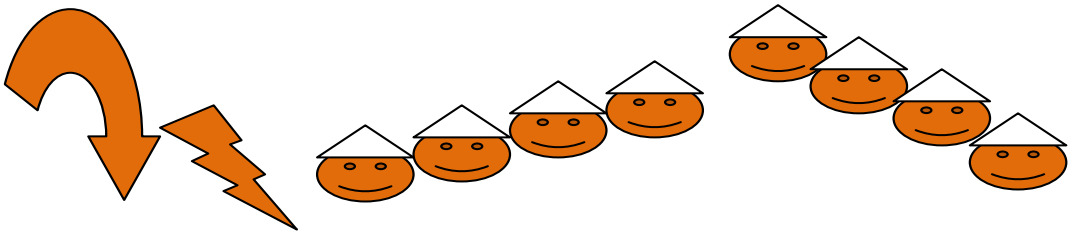
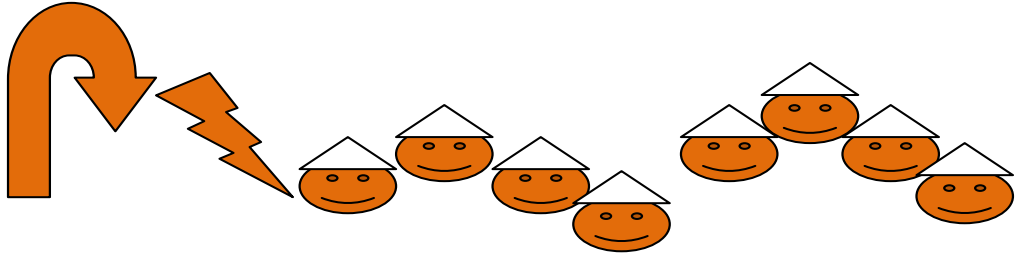
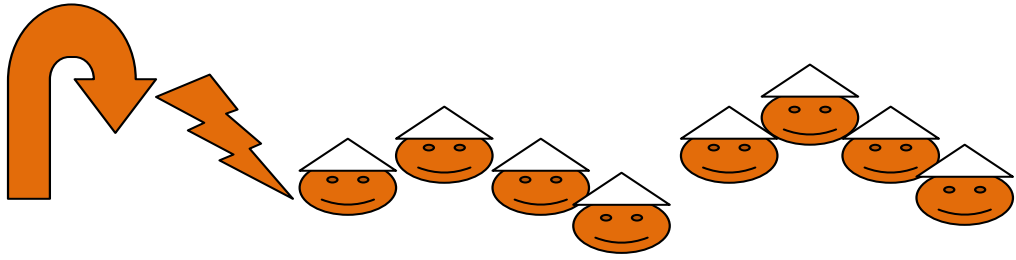
- האזנה לפרק כולו תוך כדי מראה ולאחר מכן ניתוח מה ביטאה כל תנועה.
- סיפור העלילה
- הוספת תנועות המבטאות ריקוד סיני ושיחה מה יש במוסיקה שנותן את התחושה שזהו קטע סיני.
- צפייה בקטעי וידאו שונים והשוואה בין הביצועים

קטע מתוך הבלט: <http://www.youtube.com/watch?v=R3kdY2vMO0w>

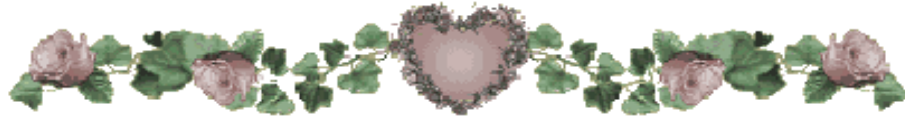
קטע מתוך הבלט: <http://www.youtube.com/watch?v=bB33w-yrNzo>

קטע מתוך הסרט "פנטזיה":

<http://www.youtube.com/watch?v=MeMIzUJSpsA&feature=related>

הפתיחה לאופרה "סניור ברוסקינו" ג'ואקינו אנטוניו רוסיני (1792-1868)

על המלחין

מלחין איטלקי, בנם של חצוצרן וזמרת. רוסיני הפך בגיל צעיר לזמר מקהלה ולנגן פסנתר באופרה. הוא התפרסם כמלחין אופרות מוכשר וזכה להצלחה אדירה עם "איטלקיה באלג'יר" ו-"טנקרדי" - אופרות מלהיבות, שסייעו לו לקבל את ניהול האופרה בנאפולי.

בנאפולי הוא חיבר את האופרה "הספר מסביליה", שאמנם נכשלה בערב הבכורה אך הפכה בהמשך לאחת מפניני האופרה העולמית. באופרה זו הוא יצר את הנוסחה המצחיקה של "הפטפוט המושר", בסגנון ה"אופרה בופה", פטפוט ייחודי בו שר הזמר במהירות רבה את מילותיו. רבים זיהו במוזיקה המשעשעת והתוססת שלו, השפעה של מוצרט אך הוא הצטנע פעם בפניו של ואגנר ש"מלאך המוזיקה הוא מוצרט וכל הנוגע בו מחלל את הקודש". שנינותו, חוש ההומור שלו ואמרי השפר שהרבה להפריח, היקנו לו מעריצים וחסידיים רבים. פעם אמר: "תנו לי רשימת מכבסה ואלחין לה מוסיקה".

רוסיני כתב 36 אופרות במשך 19 שנים ולאחר מכן הלחין מספר יצירות דתיות וכן יצירות כליות ושירים שנכללו בקובץ "חטאי הזקנה". ביצירותיו האחרונות, פנה רוסיני לאופרות רציניות יותר, ביניהן "וילהלם טל", המבוססת על מחזה מאת שילר ומספרת את הסיפור על הגיבור השוויצרי הידוע.

למעשה בגיל 37 חדל כבר לכתוב אופרות ועד סוף חייו התגורר בפאריס והקדיש את חייו להכנת אוכל משובח. הוא כתב גם מוזיקה אך לא התרכז בה כבעבר וכאמור, לאופרה סרב לשוב. לאחר מותו, הוא נקבר בפאריס.

כיום, מבוצעות באולמות הקונצרטים, חוץ מהאופרות האהובות שלו, גם חלק מהפתיחות לאופרות אלה וביניהן "העורב הלקחן" והפתיחות לאופרות "וילהלם טל" ו"סניור ברוסקינו"

על היצירה

האופרה הקומית "סניור ברוסקינו" היתה אחת האופרות הראשונות של רוסיני, שנכתבה כמהתלה מוסיקלית במערכה אחת. סיפור האהבה המתואר בה מתפתח כקומדיה של טעויות שבה פלורביל מאוהב בסופיה ורוצה לשאתה לאישה. אולם סופיה מיועדת להנשא לברוסקיני הבן. על מנת לזכות באהובת נפשו, מתחפש פרוביל לברוסקיני הבן, מצליח להטעות ולשטות בברוסקיני האב, אשר אינו מזהה את הבחור המחופש וחושב שזהו בנו, ומצליח לזכות בלבה של סופיה. הפתיחה לאופרה, כמו כל הפתיחות לאופרה של רוסיני, קבלה זכות קיום עצמאית, בשל היותה עליזה ובשל שפע המנגינות המקסימות שלה. רוסיני ניצל פתיחה זו לשם קריצה מוסיקלית מיוחדת לו, כאשר הורה לקבוצת נגני הכינור השני להפסיק לנגן עם הקשת על המיתרים ובמקום זאת להקיש עם גב הקשת על עמוד התווים. לא תמיד הנגנים נענים להוראה זו של רוסיני, מפחד הפגיעה בכלי הנגינה שלהם.

מאפייני הפרק

- הפרק מורכב משלושה חלקים מוהבקים עם חזרה על חלק שני ושלישי
- ההקשה עם הקשת אינה סימטרית ואף מפתיעה
- המנגינות קלילות, עליזות ומהירות, מלאות שמחה עם קריצה המיוחדת לרוסיני.
- המקצבים המנוקדים מיד בתחילת הפרק מאייפנים את הפרק כולו.

<http://youtu.be/uKUJvGBtAkM>

<http://youtu.be/j1oUkLnOea4>

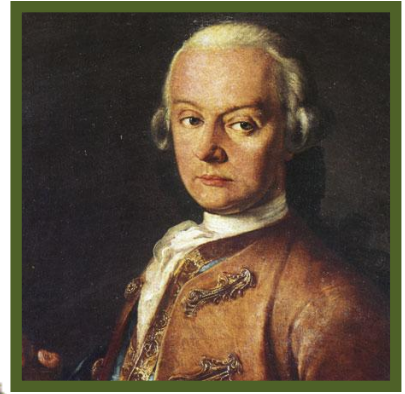
מעוף הדבורה

<http://www.youtube.com/watch?v=K7fRryop0EM> - מתוך וולט דיסני

<http://youtu.be/aLK2j19FTYk> - בצוע קולי

<http://www.youtube.com/watch?v=sbQwQetKm2g> - פסנתר קלרינט וקול

"סימפוניית הצעצועים" לאופולד מוצארט (1719-1787) פרק ראשון - Allegro

יוהאן גאורג לאופולד מוצרט מלחין, מורה למוזיקה וכנר. נולד בעיר אאוגסבורג (היום בגרמניה) והיה אזרח דוכסות זלצבורג, אולם בילה חלק גדול מזמנו בווינה. מוכר היום בעיקר בזכות בנו, וולפגנג אמדאוס מוצרט, אך בזמנו היה ידוע בזכות עצמו.

לאופולד מוצרט היה בנו של כורך ספרים. הוא למד תאולוגיה באוניברסיטה של זלצבורג, אך גילה עניין רב יותר במוזיקה. בשנת 1747 נישא לאנה מריה פרטל, שילדה לו שבעה ילדים, מהם שרדו שניים: מריה אנה איגנציה, שכונתה "נאנרל", וולפגנג אמדאוס.

ללימודי הלוגיקה שלו בצעירותו הייתה השפעה חיובית על דרך מחשבתו של לאופולד. הוא היה אדם משכיל, הן במוזיקה והן בציוור, בספרות ובפוליטיקה, שידע לטינית ברמה סבירה והיה רהוט ביותר בגרמנית, הן בעל פה והן בכתב. תחושת העליונות שלו הרחיקה אותו מעל הבריות ועוררה בו אי-אמון וחשד בכוונותיהם, רגשות שהשתדל לטעת גם בבנו וולפגנג. תקוותו הגדולה הייתה לשמר בידי אנה השליטה בבנו המזהיר, אך וולפגנג נשמת והתרחק ממנו. שנותיו האחרונות עברו עליו באכזבה ובבדידות, כשכל נחמתו בקשריו עם בתו ננרל ועם נכדו, שממנו ציפה לגדולות בשטח המוזיקה, אך התאכזב.

המוזיקה של לאופולד מוצרט נמצאת, מסיבות מובנות, בצלה של היצירה של בנו וולפגנג אמדאוס, אך "סימפוניית הצעצועים" שחיבר (ויוחסה בעבר בטעות ליוזף היידן) עדיין זוכה לפופולריות, וחלק מהסימפוניות שחיבר, כמו גם מספר יצירות נוספות, שרדו עד היום. הוא השתדל ליצור תחושה נטורליסטית ביצירותיו. כמו ב"סימפוניית הצעצועים" הכוללת חצוצרות צעצוע, תוף צעצוע, משרוקיות, קוקיה ושליש, "סימפוניית הציד" שלו (לארבע קרנות וכלי קשת) כוללת כלבים ורובי ציד ו"חתונת האיכרים" כוללת חמת חלילים, הארדי גארדי, קולות "הופס" ומשרוקיות (באלתור) ויריות אקדח.

אף כי יצירתו הייתה מקיפה ורחבה, קשה להעריך את היקפה האמיתי או את איכותה, שכן רובה אבד וקשה לדעת עד כמה מייצגות היצירות ששרדו את מכלול יצירתו. חלק מיצירותיו יוחסו בטעות לבנו, וחלק מהיצירות שיוחסו לו התבררו בסופו של דבר כיצירות של בנו. רוב היצירה שלו ששרדה היא מוזיקה קלה.

מדוע יש טעות? של מי היצירה?

לעתים ליצירה מוזיקלית ידועה ישנם כמה מחברים... אך האם כולם אמיתיים? תופעת הטעויות בזהות המלחין הייתה די נפוצה לפני כמה מאות שנים, כאשר לא הדפיסו תווים

בתוכנות מחשב, והקבצים לא נשמרו על "דיסק און קי". הייתה זו עבודתם המפרכת של מעתיקי כתיב יד, ולפעמים – איך לא – פה ושם נפלו טעויות. כזו היא היצירה "סימפונית הצעצועים".

אז מהי סימפונית הצעצועים ומי הלחין אותה?

היצירה נכתבה ל-2 אבובים, 2 קרנות, כלי קשת ו"צעצועים" – זמיר, קוקייה ותוף, והודפסה לראשונה ב-1820 תחת שמו של המלחין היידן, וללא פרטים נוספים. מלבד המלחין הנודע, יוזף היידן, היצירה הייתה יכולה להיכתב גם ע"י אחיו מיכאל. היצירה, כביכול, נוגנה בארמון אסטרהאזי (הרוזן שיוזף היידן עבד בחצרו), לילדי האצולה של המקום בחג המולד. ולכן, עד שנת 1930 היצירה הייתה מיוחסת ליוזף היידן. מוזיקולוגים אחדים הטילו ספק בדבר, כיוון שבאף קטלוג של יצירות יוזף ומיכאל היידן, לא הופיעה יצירה בשם "סימפונית הצעצועים...". והנה, חידת זהות המלחין נפתרה, כאשר נמצא כתב יד של יצירה בת שלושת הפרקים, ושמו של **ליאופולד מוצרט** (אביו של וולפגנג אמדאוס מוצרט) חתום עליה.

היצירה, כאמור, נכתבה בין השנים 1760-1770, והיא מעין דיברטימנטו, שכוללת כמה פרקים סימפוניים, בעלי אופי ריקודי, מהירים ואיטיים, המנוגנים ברצף.

<http://youtu.be/hCuTOLoyPVY>

מאפייני הפרק

- האלגרו מורכב משני חלקים כשכל חלק חוזר על עצמו פעמיים. חלק שני הינו הפיתוח של החלק הראשון.
- הפרק בדו מג'ור. חלק ראשון מסתיים על הדומיננטה והחלק השני מתחיל בדומיננטה וחוזר לטוניקה-דו.
- מלבד כלי הקשת משתתפים ביצירה כמה צעצועים: חצוצרת צעצוע, תוף צעצוע, קוקייה, משרוקית זמיר, רעשן ושליש.
- הנושא הפותח מאופיין בסקוונצות בעליה עם מקצב פשוט של רבעים ושמיניות ועיטור קטן בסוף הפרזה. פרזה ראשונה חוזרת פעמיים באופן מדויק.

- התיבות הבאות מובילות לדומיננטה עם ריבוי "צעצועים" המתווספים בהדרגה. בתחילה הקוקייה אליה מצטרפים משרוקית הזמיר והתוף עם החצוצרה ואחריהם מצטרפים הרעשן והשליש.

הצעות לפעילויות

- הכרת תבנית המקצב הראשונה. בהתחלה עד הקו האמצעי ולאחר מכן את השורה כולה מתחילתה.
(את הערך שמינית ושני חלקי שש עשרה, עדיף שהמורה תבצע מספר פעמים כמעין תשובה לשאלה של התלמידים)

- האזנה לחלקו הראשון של הפרק ושיחה על כלי הנגינה המיוחדים שמנגנים ביצירה, המלחין והסיפור שמאחורי היצירה.
- הוספת הטקסט:

חלק A:

תוף, קוקיה, משרוקית יחד ננגן עם הרעשן

קוקיה, משרוקית יחד ננגן עם הרעשן

קו-קו, קו-קו, יחד ננגן עם הרעשן

קו-קו, קו-קו, | -6-

איזה יופי של סמפוניה, איזה יופי של סמפוניה,

תוף, קוקיה, משרוקית יחד ננגן

תוף, קוקיה, משרוקית יחד ננגן

קו, קו-קו, ביחד ננגן

קו, קו-קו, ביחד ננגן

ביחד ננגן, כן, ביחד ננגן, כן ביחד ננגן

כן, כן, כן, כן,

כן, כן, כן, כן,

חלק B:

I V | V | V V | V | V |

I V | V | V V | V | V |

קו-קו, קו-קו, קו-קו, קו-קו, קו-קו

| - 8 - | - ♯ ♯ | ♯ | ♯ V V | ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯

קו - קו קו - קו קו - קו קו - קו קו - קו ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ קו - קו קו - קו

♯ ♯ קו - קו ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ קו - קו ♯ ♯ קו - קו

| ♯ ♯ ♯ ♯ × 3

♯ ♯ קו - קו קו - קו קו - קו

סמפוניית פרידלנדרג - פרק 1

מנדולינה	-	-	-	-	-	-	-	-	-
קלרינט	-	-	-	-	-	34	4	4	4
ויולה	-	-	-	-	-	-	-	-	-
בס	-	-	34	4	4	4	4	4	4
תופים	-	-	-	-	-	-	-	-	-

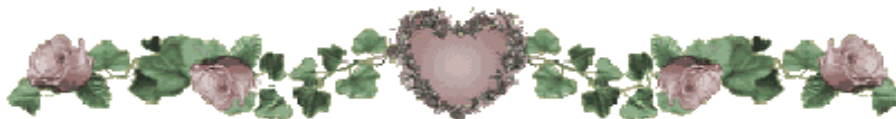
מנדולינה	4	4	4	4	4	4	4	4	4
קלרינט	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ויולה	o	o	o	o	o	o	o	o	o
בס	-	-	o	o	o	o	o	o	o
תופים	-	-	o	o	-	-	-	-	-

מנדולינה	4	4	4	4	4	4	4	4	4
קלרינט	-	-	-	-	-	4	4	4	4
ויולה	-	-	-	-	-	-	-	-	-
בס	o	o	o	o	o	-	-	-	-
תופים	-	-	-	-	-	-	-	-	-

מנדולינה	-	34	4	4	4	4	4	4	4
קלרינט	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ויולה	-	o	o	o	o	o	o	o	o
בס	-	o	o	o	-	-	34	4	4
תופים	-	o	o	o	-	-	-	o	o

"הלילות הקסומים"

מילים: עדה נסטוביץ'
לחן: אילן וירצברג

ילד קט בבוקר קם
לחצר הביט נדהם
במרפסת השכנה
נמה לה פיה קטנה .

התפלא לו הילדון
אם פיה או רק חלום
או סיפור שלא נגמר
מהקיץ שעבר .

הו מה יפים הלילות הקסומים
עת פיה ונסידך וגם מלך רוקדים
נסיכה וצפרדע, ארנב וגמד
שרים עד אור בוקר, רוקדים יד ביד .

גשם עז בחוץ ירד
וליבו הקט רעד
אך חייב היה לראות
מקרוב אותם פלאות .

הו מה יפים ...

את הבית חיש יצא
פיה קטנה למצוא רצה
אך ראו - תעלומה
הפיה כבר נעלמה

הו מה יפים ...

את השיר "הלילות הקסומים" שרה נורית גלרון בפסטיבל שירי הילדים של שנת 1977 . "הלילות הקסומים" נחשב כחריג משאר השירים ששרה גלרון, שרובם נכתבו על ידי משוררים, וזאת על אף שנכתב על ידי כותבת שחברה בהמשך שירים נוספים שהיו ללהיטים.

בבצוע נורית גלרון: <http://www.youtube.com/watch?v=AIKfvboAock>

בבצוע רינת גבאי: http://www.youtube.com/watch?v=Ks_FaTYIYjk

אקורדים לשיר

C
 ילד קט בבוקר קם
 Em Am
 לחצר הביט נדהם
 F Dm
 במרפסת השכנה
 G Fm
 נמה לה פיה קטנה

C
 התפלא לו הילדון
 Em Am
 אם פיה או רק חלום
 F Dm
 או סיפור שלא נגמר
 G Fm
 מהקיץ שעבר

פזמון:
 Am C
 הו מה יפים הלילות הקסומים
 Dm A C
 את פיה עם נסיך וגם מלך רוקדים
 Am C
 נסיכה עם צפרדע, ארנב וגמד
 G Dm G Dm
 שרים עד אור בוקר, רוקדים יד ביד
 Am C
 הו מה יפים הלילות הקסומים

Dm A C
את פיה עם נסיך וגם מלך רוקדים
Am C
נסיכה עם צפרדע, ארנב וגמד
Am G Dm
שרים עד אור בוקר, רוקדים יד ביד

C
גשם עז בחוץ ירד
Em Am
וליבו הקט רעד
F Dm
אך חייב היה לראות
G Fm
את אותם פלאות